

K NESREČI SLOVENSКИH GORSKIH REŠEVALCEV NAD OKREŠLJEM 10. JUNIJA 1997

RES SAMO SPLET NESREČNIH OKOLIŠČIN?

MARJAN KERŠIČ – BELAČ

Sedem mesecev je trajalo, da sem končno dočkal letošnjo drugo, februarso številko Planinskega vestnika in v njem pod nadnaslovom »Vnovična analiza hude nesreče v Turski gori lansko pozno pomlad« članek pod naslovom »Krivci: splet okoliščin in človek«.

Tako torej!

Čeprav do danes planinska javnost, ki šteje skorajda 100.000 organiziranih planincev, kljub sedem mesecev trajajočim preiskavam Ministrstva za notranje zadeve s predstavnostvom celjskega območja, ki je te preiskave vodilo, teh zaključkov še ni videla, niti brala, se bo verjetno morala zadovoljiti kar z razlagami, ki jih v tem članku v Planinskem vestniku navaja načelnik Gorske reševalne službe za Slovenijo **Danilo Škerbinek**. Njegova izvajanja so bila, kot je razvidno iz članka, izgovorjena letošnjega 15. januarja v prostorih Planinske zveze Slovenije novinarjem, tej tiskovni konferenci pa sta prisostvovala tudi namestnik načelnika **Janez Brojan** iz GRS Mojstrana in bivši načelnik Podkomisije za letalsko reševanje pri GRS **Drago Kupnik**. Pogovor je trajal poldruge uro in je »razkrival podrobnosti o domnevnih, vendar zelo verjetnih vzrokih nesreče ter odgovarjal na deloma prav neprijetna vprašanja novinarjev in na neugodna vprašanja enega od začetnikov letalskega gorskega reševanja pri nas, nekdanjega nadsvse aktivnega gorskega reševalca **Emila Herleca** iz Kranja, ki se nikakor ne more sprijazniti z uradnimi razlagami o vzrokih za to tragedijo v slovenskih gorah«.

Ne bom ponavljal vsega razloženega iz tega članka, a človek se zgrozi ob delu besedila, da »so na kup padle vse 'malenkostne' nepravilnosti, ki so jih tam zakrivil ljudje«. Škerbinek med drugim razlaga, da »je vzrok za to nesrečo po oceni GRS splet okoliščin, samovolje pri izbiri neustrezne lokacije novega sidrišča, njegova neprimerna izvedba, nepravilno stojišče enega od reševalcev, predolga varovalna vrvica ter preveč reševalcev na majhnem delovišču, kar pomeni, da gre za subjektivno in ne objektivno krivdo za nesrečo«.

V nadaljevanju je govor o »moralni soodgovornosti za nesrečo« in o pojavljanju »govoric, da je Škerbinek moralno soodgovoren za nesrečo in bi zato moral odstopiti s funkcije načelnika«, tu pa Škerbinek trdi, da je »svoj odstop ponudil dvakrat v šestih mesecih«, Komisija GRS je »o ponujenem odstopu razpravljala in ocenila, da med nesrečo in načelnikom ni nikakršne povezave, zato svojo funkcijo nadaljuje«.

Tako torej postavlja te stvari o nesreči najvišji funkcionar, načelnik GRS Slovenije Danilo Škerbinek.

BESEDA IZKUŠENEGA GORNIKA

Leta 1935 sem s petnajstimi leti začel hoditi v hribe in se tega leta tudi vpisal v članstvo planinske organizaci-

je, v SPD. Z devetnajstimi leti sem že preplezal Nemško smer v Triglavski severni steni in Hornovo v Jalovcu. Leta vojne sem preстал v italijanskih zaporih in 19 mesecev v taborišču Gonars. Po osvoboditvi so me sprejeli v plezalsko družino takrat že znanih plezalcev **Borisa Režka** in **Vinka Modeca**. Že leta 1947 sem v Vratih opravil zvezni tečaj za inštruktorja alpinizma in GRS ter leta 1950 napisal in ilustriral prvo slovensko Plezalno tehniko. Leta 1960 sem se kot član 1. jugoslovanske odprave v Himalajo skupaj z **Antejem Mahkoto** in **Alešem Kunaverjem** povzpел na Trisul III (6200 m). Ker že od leta 1935 pišem svoje planinske dnevnikе, vem, da sem v svojem gorniškem življenju prehodil nekaj čez 1,2 milijona višinskih metrov vzponov in sestopov. Bil sem sedemkrat na Mont Blancu in 13-krat na Grossglocknerju, 18-krat sem peljal po deset žensk na pohodih Sto žensk na Triglav, na vrhu katerega sem bil 78-krat. V svojem 51-letnem članstvu v GRS sem s hribov znosil 26 smrtno ponesrečenih. Lahko bi še našteval: smučarski učitelj od leta 1954, opravil mednarodni tečaj IKAR v Bernini in v Lienških Dolomitih, v Švici tečaj za vodnika visokogorskega smučanja, na mednarodnem tekmovanju GRS leta 1958 pa z Alešem Kunaverjem v Davosu prabil zlat medaljo v reševanju z akia čolnom.

To navajam samo zato, da bi kdo ne podvomil, da o Gorski reševalni službi in garanju na reševalnih akcijah premalo vem.

V naših gorah sem vodil 26 republiških plezalnih, inštruktorskih in podobnih tečajev in seminarjev. Tudi Danilo Škerbinek je bil leta 1962 moj učenec na plezalnem tečaju v Vratih, zato lahko rečem, da so njegova stališča ob nesreči GRS nad Okrešljem druga katastrofa ob tisti, ki se je zgodila drugim in po njegovem mnenju on zanjo ni dolžan odgovarjati.

VRHUNSKO IZŠOLANI REŠEVALCI ŽIVLJENJ

Gorska reševalna služba je organizacija, ki naj skrbi za tiste planince, ki se jim v gorah zgodijo nesreče in zaidajo v težave, iz katerih se s svojo neizvežbanostjo, neznanjem ali ob telesnih poškodbah sami ne znajo ali ne morejo rešiti in se zato zatečejo po njeno pomoč. Planinci vedo, da se v tej organizaciji združujejo ljudje z zanesljivim znanjem vrhunskih plezalcev, vajenih najtežjih situacij, ki so šolani v dajanju prve pomoči ob poškodbah, obvladujejo vse vrste transporta in imajo v svojih vrstah tudi poklicne zdravnike. Ljudje se zatekajo po našo pomoč z absolutnim zaupanjem in prepričanjem, da smo sposobni delati stvari, ki skoraj mejijo na čudeže. Ljudje dobesedno verjamejo, da gorski reševalci niso sposobni ob posredovanju in nesreči zagrešiti niti najmanjše napake, najmanj pa takšno, ki bi lahko bila usodna celo za ponesrečenca.

To smo v moji 50-letni reševalski karieri učili na vseh 207

tečajih, plezalnih in reševalskih, in vedno znova poudarjali, da se ob zavestnem in premišljenem ukrepanju nič ne sme prepustiti naključju ali celo »spletu okoliščin«, o čemer govori poročilo o tej nesreči na Okrešlju.

Na vseh plezalnih, reševalnih, inštruktorskih in splošnih izobraževalnih tečajih, predvsem na tečajih o varstvu pred plazovi, smo vedno učili, naj bo naše ravnanje v gorah s polno zavestjo in odgovornostjo usmerjeno k najpomembnejšemu cilju: nesreča sme vedno prizadeti samo enega človeka, dva pa le ob povezanosti z varovalno vrvo v eno navezo, čeprav naj vrv spet služi enemu od osnovnih ciljev: če eden pade, zdrsne ali ga odnese plaz, naj ga drugi zaustavi, prestreže ali (pri plazu) z varnega mesta opazuje, da bo ob vsem dogajanju vsaj lahko posredoval pri iskanju zasutega ali v skrajnem primeru vsaj s točnim opisom nesreče (za poznejšo akcijo reševalcev) skrajšal čas iskanja, če je bila ob tem smrt neizbežna.

Vse te cilje mora izpolnjevati dejavnost Gorske reševalne službe pri vsaki še tako zahtevni akciji, pa naj se dogaja v še tako izpostavljenem stebru, ob še tako slabih vremenskih razmerah. Zato si ob vsaki akciji reševalci izberejo vodjo reševanja, njemu se morajo med akcijo podrežati vsi reševalci ne glede na naloge, podeljene posameznikom.

KATASTROFALNA NAPAKA

V primeru okrešelske nesreče je bilo na tistem območju zbranih okrog 50 ljudi iz številnih reševalnih postaj celotne Slovenije. Ne glede na to, da je tolikšno število ljudi nemogoče nadzorovati, je morala biti tam zbrana vsaj polovica ljudi v funkciji opazovalcev, ki je povzročala svojevrstno gnečo in onemogočala pregled nad posamezniki, ki so jim naloge za posamezna »delovišča« (kot to imenuje Škerbinek) določali preštevilni posamezniki iz postaj z najpestrejšo usposobljenostjo ali verjetno celo z enoletnim ali morda le nekajletnim stažem ter s pre malo izkušnjami. Kako je bilo sicer v tem primeru mogoče, da je bila za vajo izbrana lokacija z razmeroma najbolj krušljivim terenom v Turski gori (ki pa jo seveda najbolj poznajo le domačini – Kamničani ali Ljubljancani, ki smo tam največ plezali)?

Ob doktrini plezalne tehnike, da ob zdrsu ali padcu enega v navezi drugi varujoči prevzame nalogo, v največji možni meri preprečiti posledice tega padca, se je tu zgodila katastrofalna napaka: na enem mestu je bilo kar pet ljudi povezanih s plezalnimi vrvi v en sam skupen sistem, zaradi katerega je helikopter lahko z napačno vpetimi vponkami naenkrat dvignil pet ljudi in jih razmetal (ne vemo kako) po skalovju (poročali so, da približno 200 metrov nižje).

Prav je, da ob tej katastrofi razen imen mrtvih ne navedemo imen posameznikov, ki so za tak rezultat zagrešili kopico napak. Večino teh napak je pet ljudi plačalo z življenjem. Pet očetov dvanajstih otrok ni izgubilo svojih življenj na neki resni reševalni akciji, ko bi šlo za enako dragocena življenja ponesrečencev, *temveč na pari dokazovanja znanja vsega zaupanja vredne GRS*. Naj bo Komisija GRS sestavljena iz katerihžekoli

ljudi, se skupaj z načelnikom Škerbinekom ob tem zaključnem poročilu naši planinski (in drugi) javnosti ni zavedala svoje odgovornosti, ki bi se je rada na tako cenen, da ne rečem – z vso pravico – poniglavl način otresla.

STARA ZLATA PRAVILA ŠE VELJAJO

V 50 letih življenja s to organizacijo, z GRS, sem seveda doživel marsikaj, od podobne katastrofalne nesreče leta 1952 v Špiku, ko sem se poleg razprave **dr. Franceta Avčina** tudi sam oglasil v časopisu Polet, pa do mnogih drugih primerov (na primer ob nesreči v Jalovcu), ko sem se kot inštruktor alpinizma čutil dolžnega razčlenjevati in analizirati vse take in podobne posledice napačnega ravnanja odgovornih ali prizadetih ljudi. Podobno analizo sem do podrobnosti in z vso odgovornostjo opravil ob katastrofalnih napakah, zagrešenih pri množičnem izletu 49 udeležencev in samo šestih mladinskih vodnikov – poleg dveh starejših udeležencev-profesorjev – škofjeloške gimnazije leta 1977 na Breithorn v Centralnih Alpah, ko nihče od njih ni bil starejši od 24 let, najmlajši, ki je, nenavezan, na tistih ledenikih ostal za vedno, **Klemen Križaj**, pa ni imel niti 17 let... Takrat mi je objavo analize prepovedal takratni predsednik PZS.

V svojih analizah nesreč nisem nikoli želel koga spravljati pred sodišča ali pod giljotino, želel pa sem, da se ob spoznanjih, ki jih take analize prinesejo, takšne napake, ki lahko povzročijo tudi toliko smrti, kot jih je katastrofalna nesreča na Okrešlju, ne bi nikoli več ponovile, ljudje pa, ki imajo najvišje naslove in funkcije v organizaciji, kot je GRS, in ki tolikokrat nosijo odgovornost za naša in druga življenja, da bi premgli toliko časti in ponosa, da bi tudi odstopili.

Kaj bi bila dolžnost načelnika GRS Škerbineka po nesreči? Takoj bi moral sklicati posvet vseh reševalcev, ki jih stvari zanimajo, in sicer na samem Okrešlju, z vsemi vodji te katastrofalno zaključene vaje, s točno razlago poteka dogodkov, obhodom vseh ključnih mest in možnostjo pogovora s preživeli udeleženci vaje, ki bi imeli za to dovolj poguma. Iz celotnega poteka poznejših dogodkov je razvidno, da tega Komisija za GRS ni želela, očitno zato, da bi o podrobnostih dogodkov vedelo čimmanj ljudi in da se stvari čimprej pozabijo. Druge razlage za to ni.

V času tridesetletnega zavlavljanja celotne zadeve se mi je ob pogovorih z mnogimi ljudmi, predvsem reševalci, ki imajo 30-, 40-letni staž in ogromno izkušenj z reševanjem in vaj, nabrala kopica vprašanj.

Kako je mogoče, da so se posamezne skupine sporačumevale s posadko v helikopterju z rokami, z dviganjem in mahanjem rok, kar je lahko napačno razumljeno, in niso vsi imeli čelad z vgrajenimi radijskimi zvezami? Kako so bili ti znaki tako napačno razumljeni, da je prišlo do ruvanja klinov, puljenja skalnih blokov in podobnih usodnih dogodkov?

Kadarkoli sem na tečajih odločal o tem, kje naj izbirajo prostor za vaje, sem zagovarjal stališče, da gorskim reševalcem niso potrebne vaje za premagovanje strahu

pred globino, temveč naj bo vsa njihova skrb pri takih vajah skoncentrirana na vse druge za varnost pomembnejše reči.

MEJE RAZSODNOSTI IN ODGOVORNOSTI

Reševalne vaje GRS s sodelovanjem helikopterja naj bodo le, če so za takšno sodelovanje med reševalci v skalah in tistimi v helikopterju dani osnovni pogoji: mirno in ne divje vetrovno ozračje za varno pristajanje in izkrcavanje reševalcev in težke opreme ter primerno usposobljeno moštvo v skalah. Ko so odlično izvežbani reševalci-plezalci »ponesrečenca« oskrbeli ter ga položili v transportno vrečo ali na nosila, je vse odvisno samo še od človeka, ki zna vpeti in z navojno vponko zavarovati varen dvig »ponesrečenca« in spremljevalca; vse drugo od tu dalje opravita izvežban pilot in mehanik, ki »poškodovanega« in spremljevalca pripeljeta do bolnišnice.

V vrstah tistih, ki pripravljajo pravega ali namišljenega ponesrečenca, naj bodo seveda res samo za to usposobljeni in izvežbani reševalci z izkušnjami ter prekajeni z največjo mero odgovornosti in točnosti.

Meni je uspelo uresničiti enega od svetih nauk **Jože Čopa**, ki mi je dve leti po tistem, ko je s **Pavlo Jesihovo** preplezal »svoj« Centralni steber, na zaključku zveznega tečaja za inštruktorje alpinizma in GRS septembra 1947. leta zabičal: »Glej, Belac, da boš ob

vsem, kar boš v teh naših gorah počel, vselej ravnal v mejah razsodnosti in odgovornosti, tako da ne boš umrl mlad, temveč boš dosegel starost, ko boš lahko vse svoje izkušnje vcepljal mladim, ki prihajajo za nami.« Žal ti mladi zdaj že vse vedo in, kot kaže, ne potrebujejo naših nasvetov.

Za konec teh ugotovitev ob okrešelski tragediji naj povem še svoje jasno spoznanje: helikopterska posadka za vse, kar se je zgodilo, od trenutka vpenjanja markantke – »ponesrečenke«, zdravnice, ki je igrala vlogo ponesrečenke, in njenega spremljevalca – reševalca pri tem ne zadeva nikakršna odgovornost. Pilot, ki se je zaradi napačnega vpenjanja na sidrišču, kar so zagrešili drugi ljudje, nenadoma znašel v smrtni nevarnosti ob nepričakovani obtežitvi še petih oseb in izpuljene skale, zasluži posebno priznanje, saj je s svojim prisebnim in večjim ravnanjem helikopter obdržal v ravnotežju. Če ne bi ravnal tako, bi napake, zagrešene na sidrišču, zahtevale še štiri mrtve, ki so že bili v helikopterju in pod njim, saj bi se helikopter zanesljivo zrušil.

Ali bi bila tudi v tem primeru odgovornost odgovornih za odstop premajhna?

S tem se ob svojem petdesetletnem odgovornem delovanju v tej organizaciji, za katero sem leta 1948 izdelal osnutek našega znaka s planiko in rdečim križem, ki ga še zdaj nosimo gorski reševalci, v nobenem primeru ne morem strinjati.

KAKŠNE HRIBOVŠKE HLAČE NAJ SI OMISLIMO, TO JE ZDAJ POMEMBNO VPRAŠANJE

HLAČE PO ZADNJI IN PREDZADNJI MODI

»V sivi pradavnini...« – tako se pogosto začnajo najrazličnejše zgodbe in pripovedke. Takšne uvode navadno v sliki pospremiyo ilustracije dečkov s hlačami do kolen ali z nekakšnimi pumparicami, kakršne so njega dni in še vse do sedemdesetih let nosili tudi hribovci, ki so prisegli na loden: to naj bi bil za take namene najboljši material.

Dandanašnji se po gorah podi naokrog ljudstvo v pisanih hlačah, ki so na pogled prav zabavne in izjemno fotogenične. Vendar se pri gorniških hlačah niso spremenile samo barve. Medtem ko je bil njega dni soliden loden najpomembnejši material za vsakršne gorske hlače in ko se je širok model, ki je opletal okoli zadnjice in še nižje, razvil v ozke modne pumparice, obstajajo zdaj za različne namene tega športnega udejstvovanja različne, prav tem namenom ukrojene izvedbe iz različnih materialov.

Hribovske hlače izbiramo zdaj po različnih kriterijih:

- poletje: pohodništvo, visokogorske ture, trekingi, gorsko popotništvo, plezanje, treningi;
- zima: turno smučanje, visokogorske ture;
- trekingi, odprave.

Pravzaprav gre v vseh primerih za dolge hribovske hlače, ki so sešite iz elastičnih materialov. Zdaj je po materialih švicarskega proizvajalca Schoellerja verjetno največje povpraševanje.

KROJ NAREDI HLAČE

So hlače, katerih razkorak visi malone do kolen, ko se človek pripogne, mu zgoraj iz hlač pogleda pol zadnjice, pri dolgem in visokem koraku, kar je v gorah kar pogost pojav, pa se spodnji del hlačnice ustavi nad kolonom in ovira naslednji korak. To pomeni, da mora biti zadnji del hlač ukrojen precej višje kot sprednji. Hlače se morajo poleg tega dobro prilagati; nekatere imajo posebej ukrojen korak, kar se sicer pozna pri ceni, še bolj pa je to opazno pri udobni nošnji, saj so hlače kot ulite, dovoljujejo več svobode gibanja in izkazujejo najvišjo stopnjo krojaško tehničnega standarda.

Lepo izdelana in oblikovana kolena kažejo, da se izdelovalec dobro spozna na šport: v takih hlačah se človek laže pripogiba in se mu v kolenskem zgibu ne nabirajo nadležne klobase. Najbolje je, če je na koncu hlačnic elastika, da je mogoče (pogoj je seveda, da so hlače dovolj dolge) hlačnice potegniti preko roba čevljev, kar pri normalni rabi prihrani nošnjo pogosto kar nadležnih gamaš.

Kot velika prednost se izkaže, če so tisti deli, ki se najpogosteje najhitreje obrabijo, iz dvojnega blaga, kar velja še posebno za zadnjico (s katero pogosto neprosto-voljno posedamo tudi po skalah) in za kolena (kar je tudi varovanje pred vetrom in mrazom). Poleg »nor-